

נייר עמדה

הצעת חוק הגבלת הפרסומת והשיווק של הגרלות והימורים, התשע"ו-2016

מבוא

אנשים רבים משתתפים בהימורים ובמשחקי מזל, אלא שפעמים רבות, הדבר מוביל אותם להפסדים כספיים משמעותיים. משום כך, החוק במדינת ישראל ("חוק העונשין", סימן יב) קובע שאסור לנהל משחקי הימורים, אלא בתנאים מגבילים. אחד המוסדות החריגים לעניין זה, לפי החוק, הוא "מפעל הפיס", הנתון לפיקוח ממשלתי. הצעת החוק מבקשת להגביל את פעילות "מפעל הפיס" או גופים אחרים המורשים לערוך הימורים, ובעיקר באיזו דרך מותר להם לפרסם את ההימורים. נייר זה בא לבחון את נקודת המבט היהודי בעניין זה:

מבט יהודי

- 1. בעייתיות הלכתית בהימורים.** הפוסקים נחלקו בשאלה אם יש איסור בכל משחק הימורים.¹ כשמדובר ברכישת כרטיסי הגרלה בסגנון "מפעל הפיס", יש מקום רב להתיר את הרכישה.²
- 2. עיסוק ביישובו של עולם.** על אף עצם ההיתר להשתתף בהגרלות, יש בהתפרנסות מהימורים. הגמרא מכנה את מי שעוסקים כל היום בהימורים, "שאינם עסוקים ביישובו של עולם".³ מדובר בפרנסה ריקה לחלוטין מתוכן חיובי. העובדה שיש במעשה ההימור ריגוש אינה נחשבת דבר חיובי. על כן, הקמת מוסד המתפרנס מדבר שהוא בגדר "אינו עסוק ביישובו של עולם" פסולה. עם זאת, טענה זו אינה רלוונטית ל"מפעל הפיס". מפני שאינו גורף את הרווחים לעצמו, והם חוזרים לציבור בצורת עזרה בהקמת מבני ציבור ועוד. על כן, אין לראות במפעל הפיס גוף שאינו עוסק ביישובו של עולם.
- 3. בעיית ההפסדים למשתתפים בהגרלות בקביעות.** "מפעל הפיס" נועד מעצם טבעו לשכנע את המשתתפים בהגרלות להמר על כספם כדי להפסיד אותו. הדבר נעשה תוך ניצול כל דרך אפשרית לשכנע את הציבור שכדאי להמר, תוך הסתמכות על תאוות ההימורים של בני אדם מסוימים.⁴ דבר זה הוא בגדר האיסור "ולפני עור לא תתן מכשול".⁵

לאור האמור לעיל, יש לברך על המשך קיומו של "מפעל הפיס", אבל להגביל את פרסום פעילותו, כדי לצמצם את הסכנות להפסדים של מהמרים המכור שונים למשחקי מזל.

לסיכום: רבני "צהר" תומכים בקיומו של "מפעל הפיס" מצד אחד, ובהגבלת הפרסום והשיווק של הגרלות מצד שני.

¹ שו"ע חו"מ סימן שע, סעיפים ב - ג. בדורנו, הרב עובדיה יוסף (שו"ת יביע אומר חלק ז, חושן משפט סימן ו) אסר אף לקנות כרטיסי הגרלה של מפעל הפיס. לעומת זאת, הרב אברהם שפירא (רכישת כרטיסי פיס' תחומין כרך ה) מתיר לקנות כרטיסי הגרלה.

² כלשונו של הרב שפירא שם: "יש לדעת כלל גדול כי דבר שנהגו בו כלל ישראל אין להרהר אחריהם, שחס וחלילה לומר שכלל ישראל יכשלו בעבירה. יש הרבה מקורות שגדולי ישראל הזכירו בספריהם את המנהג של קניית שטרי הגרלה, וגם דנו אם יש בזה משום חולשה בביטחון בה', ואילו היה ספק של גזל, היו חוששים להורות נגד המחבר אפילו לאשכנזים".

³ דרך פרנסה זו היתה פסולה כל כך בעיני חז"ל, עד שקבעו שמי שנוהג כך, פסול לעדות. סנהדרין כד עמוד ב. שו"ע חו"מ לד, טז.

⁴ אמנם, נכון הדבר שכל בעל עסק מנסה לשכנע את הלקוחות לקנות אצלו את מה שהוא מוכר, אבל אז הלקוחות משלמים ומקבלים תמורה. בהגרלות והימורים, מלבד הריגוש, הלקוחות אינם מקבלים שום תמורה ממשית.

⁵ כלשונו של הרמב"ם בספר המצוות (לא תעשה רצט): "שהזהירנו מהכשיל קצתנו את קצתנו בעצה. והוא שאם ישאלך אדם עצה בדבר הוא נפתה בו [=שהוא מתפתה אליו], באה האזהרה מלרמותו ומהכשילו אבל תיישירהו [=אלא תנחהו] אל הדבר שתחשוב שהוא טוב וישר".